

УДК 37:33:93/94

Голубка М. М.

викладач вищої категорії

завідувач кафедри фінанси та кредит

Львівський кооперативний коледж економіки і права

E-mail: Golubka_mikki@ukr.net

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНА ХРОНОЛОГІЯ, ЩО СПРИЯЛА ВДАЛОМУ ПІДНЕСЕННЮ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТА КООПЕРАТИВНІЙ ОСВІТИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (КІНЦЯ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ) ЧЕРЕЗ ПОДВИЖНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: КОМЕРЦІЙНИХ, ОСВІТНЬО-ЕКОНОМІЧНИХ, КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ ТА ВНЗ.

У статті здійснено економічну та соціально-історичну хронологію, що сприяла вдалому піднесенню фінансово-економічній та кооперативній освіті на західноукраїнських землях. Історичну хронологію подій відображено зокрема через призму розвитку: освіти та шкільництва, діяльності середніх та вищих навчальних закладів, діяльності професійних шкіл, семінарій, гуртків, різноманітних кооперативних товариств. Фінансово-економічна та кооперативна освіта населення найбільш яскраво відобразилося у подвижницькій діяльності різних комерційних, освітньо-економічних, культурно-просвітницьких товариств, діяльності гуртків, також прослідковується надання важливого значення західноукраїнською інтелігенцією дошкільній та позашкільній освітньо-виховній діяльності, середнім освітнім закладам, економічному спрямуванню освітньої діяльності чотирьох західноукраїнських українських ВУЗів, а також завдяки індивідуальним заслугам окремих діячів-економістів у розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти у Західному регіоні України в означений період.

Тому, важливою практичною спрямованістю, особливою актуальністю даного дослідження вважаємо пошук пріоритетів, щодо виокремлення та структуризації найбільш вагомих акцентів, котрі у кінцевому результаті суттєво вплинули тоді, а також з погляду сучасності залишили за собою велику спадщину у напрямку розвитку фінансово-економічної, а також кооперативної освіти на західноукраїнських землях у період з кінця ХІХ-початку ХХ століття.

Ключові слова: фінансово-економічна та кооперативна освіта подвижницька діяльність, торгові школи, середні та доповнюючі школи, кооперативні товариства, економічні (комерційні) товариства, вищі навчальні заклади, приватні гімназії, семінарії, кооперативне та хліборобське шкільництво, галицькі діячі-економісти.

Постановка проблеми. Фінансово-економічна та кооперативна освіта населення на західноукраїнських землях найбільш яскраво відобразилися у подвижницькій діяльності різних комерційних, освітньо-економічних, культурно-просвітницьких товариств, діяльності кружків, також прослідковується надання важливого значення західноукраїнською інтелігенцією дошкільній та позашкільній освітньо-виховній діяльності, середнім освітнім закладам, економічному спрямуванню освітньої діяльності чотирьох західноукраїнських українських ВУЗів, а також завдяки індивідуальним заслугам окремих діячів-економістів у розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти у Західному регіоні України в означений період.

Тому, важливою практичною спрямованістю, особливою актуальністю даного дослідження вважаємо пошук пріоритетів, щодо виокремлення та структуризації найбільш вагомих акцентів, котрі у кінцевому результаті суттєво вплинули тоді, а також з погляду сучасності залишили за собою велику спадщину у напрямку розвитку фінансово-економічної, а також кооперативної освіти на західноукраїнських землях у період з кінця ХІХ-початку ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику даного дослідження, як свідчить практика, описують здебільшого або з точки зору історії (Бабенко С. Г., Гончарук Я. А., Гелей С. Д., Кравець В. П., Квасов А. С.), або з позиції педагогіки (Гіптерс З.В., Синявська А. М.), дуже рідко зустрічаємо праці, що характеризують кооперативну освіту зі сторони законодавчо-правового поля, або ж інших позицій. Надбання цих праць більше сприяють при дослідженні розвитку освіти та кооперації територій Західної України кінця ХІХ-початку ХХ століття. При цьому, основну увагу при підборі досліджень та публікацій, на які опираємося, намагаємося черпати саме з більш давніх (до 1996 року) вітчизняних [Бариляк О., 1937 р. Вайнберг М. Н., 1956; Васюта І., 1994 р.; Витанович І., 1935 р. ; праці Качора А., 1955 р. та 1960 р.; Кушнір М.П., 1995 р.; Пастушенко Р., 1996 р.; Храпливий Є., 1933 р., тощо та іншомовних [18-19] праць.

Зазначені праці розглянуто в рамках історико-економічної хронології тих подій, котрі, на наш погляд, найбільшим чином вплинули на подальший успішний розвиток фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях у період з кінця ХІХ-початку ХХ століття.

Формування цілей статті. Головною метою наукового дослідження вважаємо необхідність структурувати в рамках історико-економічної хронології, важливих акцентів, котрі здійснювалися силами, засобами та невпинною боротьбою

західноукраїнської інтелігенції у важких умовах утисків та заборон з боку Урядів окупантів в частині їх впливу на подальший успішний розвиток фінансово-економічної та кооперативної освіти у Західному регіоні в означений період.

Виходячи з мети наукового дослідження, основними завданнями виступають: огляд становища вітчизняної освіти (а саме, шкільництва) з позиції впливу провладних сил того часу, – як важливого підґрунтя подальшого розвитку як освіти загалом, так і фінансово-економічної освіти зокрема; оцінка фінансово-економічної спрямованості освіти у діяльності ВУЗів та вкладу їх найвідоміших сподвижників; відображення впливу новозароджених інституцій кооперативного руху, як двигуна розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти; надати характеристику кооперативному шкільництву та впливу інших освітніх факторів, що більшою мірою забезпечували освітньо-економічне зростання молоді.

Виклад основного матеріалу. Оскільки тема дослідження є надзвичайно широкою за змістом, пропонуємо оглянути її більш структуровано, виходячи перш за все з історико-хронологічних рамок започаткування та логічної послідовності становлення нових етапів впливу на розвиток економічної освіти різними культурно-освітніми та освітньо-просвітницькими осередками.

Стан освіти через призму законодавства у сфері шкільництва (1867-1871 рр.) та реформа у сфері педагогічної освіти і її результати. У 1867 р. були створені шкільні ради у Галичині. Зокрема, на початку аналізованого періоду галицьким сеймом було прийнято закон про початок функціонування краєвої шкільної Ради. Також доцільно зазначити, що у 1873 р. відбулося утворення окружних та місцевих шкільних рад. При цьому шкільні ради приймали участь в управлінні всіма освітніми установами, які їм були підвладні. Безперечно, що створення та розвиток шкільних рад різних рівнів значно сприяв демократизації освіти, проте очікування від цих законодавчих новацій у розвитку освіти саме для українських дітей, вони, на жаль, не виправдали. Причиною цього є те, що саме поляки представляли ці Ради, тому українська мова придушувалася, в той ж час, коли польську мову розвивали та впроваджували до шкільних програм.

Протягом 1873 р. прийняли декілька краєвих шкільних законів, відповідно до яких у Галичині запроваджувався обов'язковий та безкоштовний вид навчання дітей за віковими групами (від 6 до 12 років), паралельно формувалися та розвивалися виділові школи у містах, спеціалізація яких була направлена на підвищення рівня початкової освіти для учнів, які не відвідували середню школу. Наведені закони були прийняті

відповідно до закону про шкільництво, який було затверджено у 1867 р. Урядом Австрії.

Незважаючи на складну законодавчу та нормативно-правову ситуацію, що була притаманна початку XIX століття, на західноукраїнських землях було створено та функціонувало тільки 2 торговельні школи (у м. Львів та у Бродях), тоді ж як на кінець XIX століття рівень розвитку освітньої сфери підвищився, адже в Галичині почало працювати 2 доповнюючі школи у Львові та 2 доповнюючі школи у Коломиї та у Самборі, також розпочали свою діяльність 3 середні торгові школи (у Бродях, Станіславі, Львові) та лише одна торгова академія у м. Львові; натомість, на Буковині освітні заклади не так вдало розвивалися, адже була створена лише одна доповнююча та одна середня торгова школи в Чернівцях; на Закарпатті освіту надавали реальні та горожанські школи [16, с. 9].

Упродовж окресленого періоду розвитку освітніх послуг було проведено реформування педагогічної освіти. Дане реформування було націлене на заміну препаратів, які функціонували при головних початкових школах, при цьому відбувалося створення учительських семінарій. У 1971 р. розпочинають функціонувати чоловічі учительські семінарії (м. Львів, м. Тернопіль та м. Станіслав) та жіноча учительська семінарія у м. Львові.

Протягом 60-70-х рр. реформування української освіти мало несприятливу ситуацію, адже вітчизняні освітяни мусили підкорятися владі поляків. Згідно закону про викладову мову від 1867 р. у середніх та народних школах вивчення польської мови стало обов'язковим у кожній освітній установі Галичини. Всі адміністративні будівлі Галичини та Львівський університет були під впливом польської еліти, а всі керівні посади займали поляки. Упродовж 60-х років у Галичині функціонувала лише одна гімназія українського спрямування, яка була розташована у м. Львові. Незважаючи на поступовий розвиток чисельності шкіл та учнів, на кінець XIX ст. ситуація на ринку надання освітніх послуг все одно не поліпшувалася, а освітня сфера Галичини за часів Австрії залишається найвідсталішою [11].

Початок діяльності вишів. Огляд фінансово-економічної спрямованості освіти у діяльності Львівського університету та у діяльності її найвідоміших сподвижників. На кінець XIX ст. у Західному регіоні України функціонувало 4 навчальних заклади вищого рівня акредитації (Львівський та Чернівецький університети, Львівський політехнічний інститут та академія ветеринарної медицини у м. Львові). Зокрема,

система навчання в університетах була підконтрольна основним колонізаторським цілям Австро-Угорщини [19, с.85].

Також варто відзначити, що на західноукраїнських землях ключовими науковими центрами були спеціальні вищі учбові заклади та головні наукові центри (Львівський та Чернівецький університет). На початку ХХ ст. в ході революційно-визвольного руху, розвиток науки був складним, проте поступальним і сприяв поліпшенню якості надання освітніх послуг. Усвідомили значення науки для себе і робітники в ході боротьби за політико-економічні права [14, с. 181]. Наукова думка України функціонувала та розвивалася на основі загального політичного та економічного піднесення.

Перш за все, у рамках даної хронології, варто виокремити особливий вклад Львівського університету (1661р.), навчання у якому було відновлено у 1817 році при викладанні німецькою мовою (1817-1918рр. діяв як Францовий університет) з метою забезпечення розвитку освітніх та культурних послуг населення Східної Галичини. Економічні дисципліни (а саме навчення оподаткуванню, статистиці, комерційному праву тощо) університетів Західної України були представлені різними науковцями німецького, польського та австрійського походження. На початку функціонування університету навчання економічним дисциплінам приділили свою увагу такі видатні вчені-економісти як:

1) Леон Білінський (1846-1923 рр.), котрий викладав зокрема таку дисципліну як «Виклад науки скарбової» [18];

2) Професор статистики, доктор Тадеуш Зигмунт Пілат (був також ректором Львівського університету у 1886-1887 р.) викладав «Статистику австро-угорської монархії» [18, с. 8; 21-22];

3) Станіслав Грабський (1871-1949 рр.), – відомий економіст і політик, автор відомого «закону Грабського».

Підґрунтям зародження кооперативного руху, як двигуна розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти Західної України. Упродовж доби жорстокого гніту зародився кооперативний рух на західноукраїнських землях України (І. Франко саме кооперативний рух вважав найінтенсивнішим, наймасовішим та найглибшим в українській історії), де він був своєрідним інстинктом самооборони та охоплював широкі маси селянства, молодих інтелігентів та частини міщан.

У 1873 р. в Австро-Угорщині з'явилася ідея кооперації, котра розпочала своє функціонування на основі законодавчого акту «Про заробково-господарські

стоваришення», відповідно до якого здійснювалося забезпечення автономії кооперативів та обґрунтовувалася заборона впливу на діяльність кооперацій з боку чиновників та сторонніх осіб [1, с. 80; 2-4; 15].

Початок функціонування економічної освіти найбільш виразно прослідковуємо з 1873р.у подвижницькій діяльності товариств «Просвіта» (котре започатковане ще у 1868 р. та Українського Товариства Педагогічного – Товариства «Рідна школа» (заснованого у 1881 р. під найменуванням Руського Товариство Педагогічного; у 1912 р. перейменоване на Українське Педагогічне Товариство, а у 1926 р. та дотепер відоме під скороченою назвою - УТП «Рідна школа»).

У кінці 80-х XIX століття Товариство «Просвіта» активно розвивало свою освітньо-просвітницьку видавничу діяльність. Ще у 1874 р. Товариством було видало статут для позичково-кредитних кас, а також «Поучення як закладати громадські штихліри» [12, с. 13].

Серед найбільш вартісних і популярних на той час книг, виданих за участі «Просвіти», також назвемо: «Практичний підручник для товариств задаткових» (Т. Кормош, 1895 р.), «Спілки для ощадності і позичок(система Райфазена)» (М. Новаковський, 1900 р.), «Порадник торговельний» (К. Левицький, І. Петрушевич, 1905 р.), «Поученя, як закладати спілки для торгівлі і промислу системи Рочдель» (І. Петрушевич, 1908 р.) тощо. Загалом, ця організація за період 1868-1912 рр. видала аж 69 книг (520 тис. примірників) господарсько-кооперативного змісту [15, с. 40-41].

Так, товариство «Просвіта» приймало безпосередню участь у створенні перших українських професійних шкіл, організувало навчання економічних курсів, а також за його участю видавалася література для масового читача. У 1909 р. в м. Львові було проведено Перший Всеукраїнський просвітньо-економічний конгрес товариства «Просвіта»; у ньому приймало участь 768 педагогів та вчених з усієї України; під час конгресу були визначені напрямки майбутнього розвитку нації.

Важливий вклад в освітнє зростання УТП «Рідна школа» перш за полягає у створенні розгалуженої мережі гуртків, заснуванні у Львові першої української дівочої віділової школи ім. Тараса Шевченка, зусиллями Товариства «Рідна школа» було відкрито Дівочий інститут у Львові (1899 р.), відкриття першої української дівочої вчительської семінарії (1903 р.) та школи вправ (1907р.), першої сільсько-господарської школи у Зарваниці (1908р.) постійна інформаційно-пропагандистсько-освітня діяльність Товариства в області розповсюдження різних видань, а також активна робота над розповсюдженням бібліотек.

У 1873 р. у Львові розпочало своє функціонування Товариство ім. Т.Г. Шевченка (1873-1939 рр.) – це найперша українська академія наук національного спрямування. Зокрема, у 1892 р. дане товариство перейменовують як Наукове Товариство ім. Т.Г. Шевченка (НТШ). НТШ стало на той час визначальним науковим осередком до 1-ї світової війни та приймало активну участь у підготовці молодих українських науковців [14, с. 188], здійснювало видавництво власної періодики, якою цікавились не лише науковці, але й громадські діячі.

Вклад вишів та їх сподвижників у розвиток фінансово-економічної освіти. Хронологічно наступним варто виокремити діяльність ще одного ВУЗу. Так, 4 жовтня 1875 р. було засновано Чернівецький університет, який мав усі права, притаманні решті, але фактично лише на третю частину був укомплектованим необхідними приміщеннями. Варто відзначити, що у даному університеті навчальні плани та програми були недосконалими, не було всіх необхідних кафедр та матеріального оснащення. Тому всі вище перелічені негативні моменти впливали на неефективність надання освітніх послуг. При Чернівецькому університеті функціонувала кафедра політичної економії та статистики. Навчання предметам відбувалося німецькою мовою [17, с. 13-14]. Відомими викладачами ВУЗу були такі історико-економічні персоналії як:

1) Фрідріх Кляйнвехтер (1838-1915 рр.) – був перший викладачем, професором кафедри політекономії. Вчений займався вивченням особливостей організації промислового виробництва та зіставлення економічних систем [17, с. 67-68].

2) Йозеф Алоїз Шумпетер (1883-1950 рр.) – відомий австрійський економіст і соціолог, який був одним із засновників теорій економічного зростання та розвитку. Науковець займався дослідженням економічної динаміки, великих і малих циклів кон'юнктури [17, с. 68]. Лекції у м. Чернівці Й. Шумпетер проводив у період 1909-1911 рр.

3) Степан Йосипович Смаль-Стоцький – професор Чернівецького університету, засновник кафедри української мови в цьому навчальному закладі та багато інших.

Значний внесок у розвиток Львівського політехнічного інституту (був заснований 1877 р., як технічна академія, а з 1877. ВУЗ був під керівництвом Юлія Захарієвича розпочався новий навчальний рік у новому корпусі) здійснив Леопольд Царо (1864-1939), який був професором права та економіки Львівського політехнічного інституту. Саме Л. Царо здійснив значний внесок у розвиток науки західноукраїнських

земель та був редактором щоквартального видання «Przegląd economiczny» (в перекладі «Економічний огляд») [13, с. 109].

Для економічного розвитку регіону та збільшення рівня ефективності функціонування господарської культури населення товариства створювали магазини, ощадні каси, земельні та промислові союзи, бібліотеки-читальні. Зокрема, маємо на увазі діяльність Товариства «Народна Торгівля», а також такі економічні товариства як: «Ревізійний Союз Українських Кооперативів» (Р.С.У.К.), «Сільський Господар», котрі сприяли функціонуванню кооперативних та економічних знань, а також виділяли грошові ресурси на літературу.

1898 р. з ініціативи Кость Левицького було створено перше кооперативне об'єднання – Крайовий союз кредитовий, так-званий Центробанк. Трохи згодом заснований Крайовий союз Ревізійний (1905 р.), перебрав від свого попередника, Крайового союзу кредитового, діяльність з організації кооперативних спілок усіх типів. Реорганізація цього союзу відбулася у 1928 р. Тепер він став ревізійним осередком української кооперації у Галичині будучи Ревізійним союзом українських кооперативів (Р.С.У.К.) (здійснював видавництво «Господарсько-кооперативного часопису», журналу «Кооперативна республіка», «Кооперативна родина», тощо). Варто зазначити, що з 1922 р. Краєвий Союз Кредитовий займався розвитком ідей кооперативного спрямування у друкованих виданнях, здійснював організацію лекцій, курсів, конференцій, економічних з'їздів, виставок, кооперативних свят, надавав стипендії кооператорам, що навчались. Так, перед першою світовою війною Крайовий союз ревізійний об'єднував 567 кооперативів (а це 180 тис. осіб). Ідеологічні основи кооперативного руху розробляли одночасно кооперативні установи, політичні партії, громад. організації, окремі кооперативні діячі. Ідеологічною доктриною українського кооперативного руху стало перетворення кооперативів на незалежні форпости, здійснення орієнтації на власні сили, що забезпечували економічні основи самостійного розвитку нації.

Висновки. Підсумовуючи, вважаємо, що загалом, успішність розвитку кооперативного руху значно залежить від того на скільки лібералізовано економіку, демократизовано політичне життя країни, сформовано основи громадянського суспільства. У таких умовах потребує чіткого виокремлення державної кооперативної політики, розроблення та затвердження програм пропаганди кооперативних ідей та кооперативного способу господарювання, ведення підприємництва. Необхідністю виступає потреба домогтися, аби не лише переважна більшість населення, а й провладні

структури позбулися нігілістичного ставлення, забезпечивши поступальний успішний розвиток кооперації. Після формування повноцінного кооперативного сектору економіки розвиток кооперації має відбуватися на основі єдиної програми та скоординованих зусиль кооперації і державних органів влади. За інших умов цей рух носитиме здебільшого короткочасний та більш локальний характер, який і споглядаємо, проте, з іншого боку, який не можемо не дооцінювати.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку варто вважати ґрунтовний розгляд індивідуального вкладу провідних діячів-економістів того часу у розвиток фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях.

Список використаної літератури

1. Вайнберг М. Н. І. Я.Франко – економіст / М. Н. Вайнберг // Сб. науч. тр. Киев. технол. ин-та легкой пром-сти. – 1956. – Вып. IX. – С. 7-10.
2. Витанович І. Володимир Навроцький [1847-1882]. Перший український статистик-економіст у Галичині на тлі своєї доби / І. Витанович. – Львів, 1935. – 142 с.
3. Гелей С. З історії торговельної та кооперативної освіти в Галичині / С. Гелей, Р. Пастушенко // Споживча кооперація України: Історичні та соціально-економічні аспекти / [С. Г. Бабенко, М. А. Аріман, В. В. Апопій та ін.]. – К.: Ред. газ. «Вісті...», 1996. – 192 с. – С. 87-98.
4. Гелей С. Просвіта і кооперативний рух у Галичині / С. Гелей, Р. Пастушенко // Споживча кооперація України: Історичні та соціально-економічні аспекти / [С. Г. Бабенко, М. А. Аріман, В. В. Апопій та ін.]. – К.: Ред. газ. «Вісті...», 1996. – 192 с. – С. 99-105.
5. Голубка М. Освітньо-просвітницька діяльність кооперативних централей на західноукраїнських землях друга половина XIX – початку XX ст., та їх значення для пропагування фінансово-економічної та кооперативної освіти / М.М.Голубка. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1499/>
6. Голубка М. Розвиток економіки та фінансово-економічної і кооперативної освіти на західноукраїнських землях (друга половина XIX – початку XX ст.) // Фінанси, аудит та менеджмент: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 15-

- 16 квітня 2016 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів: ЛЕФ, 2016. – С. 7-9.
7. Голубка М. Науковий напрям економічної думки в західноукраїнській академічній науці (друга половина XIX – початку XX ст.), як частина освітнього західноєвропейського інтелектуального світу та її престижність у фінансово-економічній та кооперативній освіті / М. М. Голубка. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/1992/>
8. Голубка М. Система чинників розвитку економіки та фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях (друга половина XIX – початку XX ст.) // Фінансова безпека та перспективи розвитку соціально-економічних систем: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 15-16 квітня 2016 р.). У 2-х частинах. – К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2016. – Ч. 1. – С. 9-13.
9. Голубка М. Історико-економічний аспект фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях (друга половина XIX – початку XX ст.): особливості, напрям та розвиток // Актуальні напрями забезпечення ефективності економіки країни: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 8-9 квітня 2016 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – У 2-х частинах. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016. – Ч. 1. – С. 38-41.
10. Голубка М. Просвітня діяльність Ревізійного союзу українських кооперативів в організації фахових фінансово-економічних та кооперативно-освітніх курсів у спрямуванні фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях (друга половина XIX – початку XX ст.) // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку / Матеріали XXXVIII Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 15-16 квітня 2016 р. – Т. 1. – Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2016. – С. 26-29.
11. Історія педагогіки: курс лекцій Навчальний посібник / К., 2004. – 171 с.
12. Качор А. Роль «Просвіти» в економічному розвитку Західної України / А. Качор. – Вінніпег, 1960. – 32 с.
13. Квасов А. С. История экономической мысли Польши в межвоенный период (1918-1939 гг.): дис. д-ра экон. наук: 08.00.02 / А. С. Квасов. – М., 1999. – 295 с.
14. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки / В. П. Кравець. – Тернопіль: Тернопіль, 1994. – 359 с.

15. Пастушенко Р. Початки споживчої кооперації на західноукраїнських землях / Р. Пастушенко // Споживча кооперація України: Історичні та соціально-економічні аспекти: зб. пр. / [С. Г. Бабенко, М. А. Аріман, В. В. Апопій та ін.]. – К.: Ред. газ. «Вісті...», 1996. – 192 с. – С. 37-43.
16. Синявська А. М. Становлення та розвиток комерційної освіти в Західній Україні (XIX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "загальна педагогіка та історія педагогіки" / Синявська Алла Михайлівна – Дрогобич, 2009. – 19 с.
17. Чернівецький державний університет. — Львів: Вища школа, 1975. – 34 с.
18. С.К. Uniwersytet imienia Cesarza Franciskai we Lwowe. Sklad universitetu s program wykladov. – Lwow, 1891. – 10 с.
19. Szkoły wyższe Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa, 1930. – С. 85.

References

1. Vainberh, M. N. (1956). I. Ya. Franko – ekonomist [I. Y. Franko – Economist]. *Sbornik nauchnykh trudov Kievskoho tekhnolohichnoho instituta lehkoj promyslovosti – Collection of scientific works of the Kiev Technological Institute of Light Industry*, Vol. IX, pp. 7-10 [in Ukrainian].
2. Vytanovych, I. (1935). *Volodymyr Navrotskyi [1847-1882]. Pershyi ukrainskyi statystyk-ekonomist u Halychyni na tli svoei doby [Vytanovych Nawrocki [1847-1882]. First Ukrainian statistician-economist in Galicia on the background of his time]*. Lviv [in Ukrainian].
3. Helei, S., Pastushenko, R., Babenko, S.H., Ariman, M.A. & Apopii, V.V. (1996). Z istorii torhovelnoi ta kooperatyvnoi osvity v Halychyni [From the history of trade and cooperative education in Galicia]. *Spozhyvcha kooperatsiia Ukrainy: Istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty – Consumer cooperation in Ukraine: Historical and socio-economic aspects*. Kyiv, hazeta "Visti...", pp. 87-98 [in Ukrainian].
4. Helei, S., Pastushenko, R., Babenko, S.H., Ariman, M.A. & Apopii, V.V. (1996). Prosvita i kooperatyvnyi rukh u Halychyni [Prosvita and the cooperative movement in Galicia]. *Spozhyvcha kooperatsiia Ukrainy: Istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty – Consumer cooperation in Ukraine: Historical and socio-economic aspects*. Kyiv, hazeta "Visti...", pp. 99-105 [in Ukrainian].
5. Holubka, M. Osvitno-prosvitnytska diialnist kooperatyvnykh tsentralei na zakhidnoukrainskykh zemliakh druha polovyna XIX – pochatku XX st., ta ikh

znachennia dlia propahuvannia finansovo-ekonomichnoi ta kooperatyvnoi osvity [Educational and enlightening activities of cooperative unions in Western Ukraine during the second half of XIX – early XX century, and their importance for the promotion of financial, economic and cooperative education]. (n.d.). *spilnota.net.ua* Retrieved from <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1499/> [in Ukrainian].

6. Holubka, M. (2016). Rozvytok ekonomiky ta finansovo-ekonomichnoi i kooperatyvnoi osvity na zakhidnoukrainskykh zemliakh (druha polovyna XIX – pochatku XX st.) [Economic, financial-economic and cooperative education development in Western Ukraine (second half of XIX – early XX century)]. *Finansy, audyt ta menedzhment: analiz tendentsii ta naukovo-ekonomichnyi rozvytok: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Lviv, 15-16 kvitnia 2016 roku) – Finance, Audit and Management: trend analysis, scientific and economic development: International scientific and practical conference materials (Lviv, 15-16th of April 2016)*, HO «Lvivska ekonomichna fundatsiia» – NGO "Lviv economic foundation". Lviv: LEF, pp. 7-9 [in Ukrainian].

7. Holubka, M. Naukovyi napriam ekonomichnoi dumky v zakhidnoukrainskii akademichnii nautsi (druha polovyna XIX – pochatku XX st.), yak chastyna osvitnoho zakhidnoievropeiskoho intelektualnoho svitu ta ii prestyzhnist u finansovo-ekonomichnii ta kooperatyvni osviti [Scientific direction of the economic thought in Western Ukraine's academia (second half of XIX – early XX century.), as a part of Western Ukraine's educational intellectual world and its prestige in the financial, economic and cooperative education]. (n.d.). *economy-confer.com.ua* Retrieved from <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/1992/> [in Ukrainian].

8. Holubka, M. (2016). Systema chynnykiv rozvytku ekonomiky ta finansovo-ekonomichnoi ta kooperatyvnoi osvity na zakhidnoukrainskykh zemliakh (druha polovyna XIX – pochatku XX st.) [The system of economic development factors and financial, economic and cooperative education in Western Ukraine (second half of XIX – early XX century)]. *Finansova bezpeka ta perspektyvy rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 15-16 kvitnia 2016 r.) – Financial security and prospects of socio-economic systems: Proceedings of the All-Ukrainian scientific conference (Kyiv, 15-16th of April 2016)*. Kyiv: HO "Kyivskiy ekonomichnyi naukovyi tsentr", part 1, pp. 9-13 [in Ukrainian].

9. Holubka, M. (2016). Istoryko-ekonomichnyi aspekt finansovo-ekonomichnoi ta kooperatyvnoi osvity na zakhidnoukrainskykh zemliakh (druha polovyna XIX – pochatku XX st.): osoblyvosti, napriam ta rozvytok [Historical and economic aspects of financial, economic and cooperative education at Western Ukraine (second half of XIX – early XX century)): characteristics, trend and development]. *Aktualni napriamy zabezpechennia efektyvnosti ekonomiky krainy: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Zaporizhzhia, 8-9 kvitnia 2016 roku) – Recent trends that ensure the efficiency of the state economy: Proceedings of the International Scientific Conference (Zaporizhzhya 8-9th of April 2016)*, Skhidnoukrainskyi instytut ekonomiky ta upravlinnia – East-Ukrainian Institute of Economics and Management. Zaporizhzhia: HO "SIEU", part 1, pp. 38-41 [in Ukrainian].
10. Holubka, M. (2016). Prosvitnia diialnist Reviziinoho soiuzu ukrainskykh kooperatyviv v orhanizatsii fakhovykh finansovo-ekonomichnykh ta kooperatyvno-osvitnikh kursiv u spriamuvanni finansovo-ekonomichnoi ta kooperatyvnoi osvity na zakhidnoukrainskykh zemliakh (druha polovyna XIX – pochatku XX st.) [Enlightenment activities of the Audit Union of Ukrainian professional cooperatives in organizations of the financial, economic and cooperative education courses in Western Ukraine (second half of XIX – early XX century)]. *Problemy i perspektyvy innovatsijnoho rozvytku – Problems and perspectives of innovation development, Materialy XXXVIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Chernivtsi, 15-16 kvitnia 2016 r. – Materials of the XXXVIII International scientific and Practical conference, Chernivtsi, 15-16th of April 2016*. Kyiv: Naukovo-vydavnychiy tsentr «Laboratoriia dumky», Vol. 1, pp 26-29 [in Ukrainian].
11. Istoriiia pedahohiky [History of Pedagogics] (2004). Kyiv.
12. Kaczor, A. (1960). *Rolia «Prosvity» v ekonomichnomu rozvytku Zakhidnoi Ukrainy [The role of "Prosvita" in the economic development of Western Ukraine]*. Winnipeh [in Ukrainian].
13. Kvasov, A.S. (1999). *Istoryia ekonomicheskoi mysli Polshi v mezhoennii period (1918-1939 hh.) [History of Economic Thought in Poland in the interwar period (1918-1939 g)]*. Doctor`s thesis. Moskva [in Russian].
14. Kravets, V.P. (1994). *Istoriiia ukrainskoi shkoly i pedahohiky [Ukrainian school history and pedagogics]*. Ternopil [in Ukrainian].

15. Pastushenko, R., Babenko, S.H., Ariman, M.A. & Apopii, V.V. (1996). *Pochatky spozhyvchoi kooperatsii na zakhidnoukrainskykh zemliakh [The beginnings of the consumer cooperatives in Western Ukraine]*. Spozhyvcha kooperatsiia Ukrainy: Istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty [Consumer cooperation in Ukraine: Historical and socio-economic aspects]. Kyiv, hazeta "Visti...", pp. 37-43 [in Ukrainian].
16. Syniavska, A.M. (2009). *Stanovlennia ta rozvytok komertsii noi osvity v Zakhidnii Ukraini (XIX st.) [Formation and development of business education in Western Ukraine (XIX century)]*. Extended abstract of candidate`s thesis. Drohobych [in Ukrainian].
17. *Chernivetskyi derzhavnyi universytet [Chernivtsi State University]*. (1975). Lviv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
18. С.К. Університет імені Цесаря Францискаї ве Лвовє. Склад університету с програм выкладов. – Лвов, 1891. – 10 с.
19. Szkoły wyższe Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa, 1930. – С. 85.

ГОЛУБКА М. М. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ И СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКАЯ ХРОНОЛОГИЯ, КОТОРАЯ СПОСОБСТВОВАЛА УДАЧНОМУ РОСТУ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО И КООПЕРАТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ЗАПАДНОУКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ (КОНЦА XIX-НАЧАЛА XX ВЕКА) СРЕДСТВАМИ ПОДВИЖНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: КОММЕРЧЕСКИХ, ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ, КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИХ ОБЩЕСТВ И ВУЗОВ

В статье осуществлена экономическая и социальнo-историческая хронология, которая способствовала удачному росту финансово-экономического и кооперативного образования на западноукраинских землях.

Историческая хронология событий отображена в частности через призму развития: деятельности средних и высших учебных заведений, деятельности профессиональных школ, семинарий, кружков, разнообразных кооперативных обществ.

Финансово-экономическое и кооперативное образование населения наиболее ярко отобразилось в подвижнической деятельности разных коммерческих, образовательнo-экономических, культурно-просветительских обществ, деятельности

кружков, также прослеживается предоставление важного значения западноукраинской интеллигенцией дошкольной и внешкольной образовательно-воспитательной деятельности, средним образовательным заведениям, экономическому устремлению образовательной деятельности четырех западноукраинских украинских Вузов, а также благодаря индивидуальным заслугам отдельных деятелей-экономистов в развитии финансово-экономического и кооперативного образования в Западном регионе Украины в отмеченный период.

Также, важной практической направленностью, особенной актуальностью данного исследования считаем поиск приоритетов, относительно выделения и структуризации наиболее весомых акцентов, которые в конечном результате существенно повлияли тогда, а также с точки зрения современности оставили за собой большое наследство в направлении развития финансово-экономического, а также кооперативного образования на западноукраинских землях в период с конца XIX- начала XX века.

Ключевые слова: финансово-экономическое и кооперативное образования, подвижническая деятельность, торговые школы, средние и дополняющие школы, кооперативные общества, экономические (коммерческие) общества, высшие учебные заведения, частные гимназии, семинарии, кооперативное и хлебопашеское школьничество, галицкие деятели-экономисты

HOLUBKA M. ECONOMIC, SOCIAL AND HISTORICAL CHRONOLOGY THAT PROMOTED THE SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC AND COOPERATIVE EDUCATION IN THE WEST-UKRAINIAN TERRITORIES (THE END OF THE XIX-THE BEGINNING OF THE TWENTIETH CENTURY) THROUGH SELFLESS ACTIVITY: COMMERCIAL, EDUCATIONAL, ECONOMIC, CULTURAL AND ENLIGHTENING SOCIETIES AND UNIVERSITIES

In the article, the economic, social and historical chronology that promoted the successful development of the financial and economic and cooperative education in the Western part of Ukraine in the end of the XIX-the beginning of the XX century were covered. In particular, the historical chronology of the events was reflected in the light of the development of education and schooling, the activity of the secondary and the higher educational establishments, vocational schools, seminaries, study groups, and various cooperative societies.

Financial and economic as well as cooperative education of the population was most clearly represented in the selfless activities of various commercial, educational and economic, cultural and educational associations, activity of study groups; furthermore, the considerable importance of preschool and after-school educational activities, secondary schools, economy-oriented education of four Western Ukrainian universities that was found out by Western Ukrainian intellectuals, as well as the individual contributions of economists in the development of the financial and economic as well as cooperative education in Western Ukraine in the considered period were evident.

Therefore, we believe that an important practical implication, a special relevance of this study is the search for the priorities in the separation and the structuring of the most important highlights that had a considerable impact at that period of time and left a great legacy in the area of financial-economic and cooperative education in the Western part of Ukraine in the end of the XIX century - the beginning of the XX century in terms of modernity.

Keywords: selfless activity, trade schools, secondary and complementary schools, cooperative societies, economic (commercial) associations, universities, private schools, seminaries, tilling and cooperative schooling, Galician economy doers.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Голубка Михайло Михайлович	Holubka M.
Науковий ступінь/ Scientific degree	викладач вищої категорії	Lecturer of the highest category
Вчене звання/ Scientific rank	-	-
Посада/ Position	Завідувач кафедри фінанси та кредит	Head of Finance and Credit Department
Установа/ Establishment	Львівський кооперативний коледж економіки і права	Lviv Cooperative College of Economics and Law